

цього вчитель ознайомлює їх із особливостями щоденника. Учні вдома повинні отримати інформацію про членів своєї родини, дібрати потрібні лексичні та граматичні засоби, оформити сторінку свого щоденника (за бажанням її можна ілюструвати), а потім презентувати в класі. Учителеві доцільно акцентувати, що матеріал, який вони виклали на сторінці свого щоденника, можна використати згодом для оформлення анкет, резюме. Виконання цього завдання є особистісно значущим для учнів, викликає стійкий інтерес до навчання іноземної мови.

Підвищенню мотивації сприяє створення неформальної обстановки, надання можливості задоволення потреб у самореалізації, самовизначення, що є надзвичайно важливими для учнів. У цьому контексті особливої значущості набуває застосування мовленнєвих ситуацій у формі гри, оскільки доведено, що умовність ігрової діяльності, відсутність ризику невдачі призводять до того, що людина може дозволити тимчасово послабити дію системи настанов, відкриваючи шлях до інформації, яка раніше була недосяжною. У такий спосіб відбувається збільшення досвіду, і, можливо, зміна реальних настанов людини, ціннісних орієнтацій, що передбачено компетентнісним підходом до навчання іноземних мов.

Отже, мовленнєві ситуації відіграють особливу роль у формуванні предметної та ключових компетентностей учнів на уроках іноземної мови, оскільки під час залучення учнів до мовленнєвих ситуацій учитель створює умови для вироблення в здобувачів освіти вмінь приймати рішення, щоб самостійно вийти на результат. Уміння поставити мету, скласти оптимальний план дій, досягнути результату, дотримуючись плану, зіставити отриманий результат із задумом належать до універсальних, важливих для кожної людини. Формування означених умінь і передбачено компетентнісним підходом до навчання.

Література

1. **Словник-довідник** з української лінгводидактики / За заг. ред. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 362 с. 2. **Несвіт А. М.** Англійська мова (5-й рік навчання). English (Year 5) : підруч. для закл. заг. серед. освіти : 5-й кл. 2-ге вид., доопрац. К. : Генеза, 2018. 208 с.

Каліш Валентина Антонівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів.
va-kl@ukr.net

МЕТАФОРА В ПОЕЗІЯХ Д. ПАВЛИЧКА

Індивідуально-авторський стиль Д. Павличка становить систему мовних засобів, яка сформувалася в результаті ретельного відбору і використання явищ мови не тільки для певного смислового навантаження, а й для естетичного впливу на читача. Н. М. Мамалюга, досліджуючи особливості індивідуального стилю поета, наголошує, що комплекс думок і почуттів автора, який загалом

становлять ідею твору, може виражатися засобами усіх мовних рівнів. Суб'єктивні наміри письменника, його внутрішній світ та психологічні особливості суттєво впливають на осмислення, систематизацію й естетично-творчий підхід до добору мовних елементів вираження змісту [1].

Ознайомлення з поезіями, які увійшли до книжки «Покаянні псалми», засвідчує різноманітний тематичний спектр лірики Д. Павличка останнього двадцятиліття. Палітра поета яскраво просвітлена «барвами українського поля, людської душі і філософського роздуму» [1].

Ознакою майстерності автора є вдалі метафори. На основі контекстуального аналізу поетичних творів Д. Павличка, які входять до видання «Покаянні псалми», можемо стверджувати, що метафори в ідіостилі письменника виконують тропеїчну (образотворчу), когнітивну, емоційно-оцінювальну, текстоутворювальну, орнаментальну функції. Авторську оцінку подій, персонажів, відтворення суспільних та історичних подій, характеристику героїв, розкриття складних психічних і душевних станів ліричного героя, а отже, й самого автора, забезпечують такі типи: класична метафора, розгорнута метафора, метафора-прикладка, метафора-речення, поєднання метафори і порівняння.

Помічено, що Д. Павличко використовує типові для української поезії класичні метафоричні формули з дієсловами *грати*, *сміятися*, *світити*, *згасати*, *радіти* тощо, зокрема: *грає море, життя згасає, сміється Дунай, світила путь, правда зійшла, грає потік* тощо. Наприклад: *Розпалися пута нестерпні, / Правда, як сонце, зійшла... / І писав я слова безсмертні...* [2, с. 108]; *Вночі світила путь кривава, / Бо кров колесами текла* [2, с. 103].

Проте найбільшого поширення у мовотворчості митця набувають індивідуально-авторські метафоричні вирази, продиктовані письменницьким задумом, його образним світосприйманням, оцінкою суспільних процесів, тематикою творів та способом її утілення. Наприклад: *Падають слова, як стіни, / Валиться покрівля неба. / Ян немає України, / то й життя мені не треба* [2, с. 93]; *Де наша мова? В домовині / Об віко б'ється! Відчини! / Але замішані на глині, / Від рабства й самогонки сині, / Мовчать її глухі сини* [2, с. 98].

Д. Павличко послуговується метафоричними виразами для характеристики героїв, творення яскравих образів. Такі метафори не лише відображають у поетичному тексті відповідну ситуацію, але й сприяють вираженню позитивної чи негативної оцінки, експресивно доповнюючи репрезентацію емоцій та почуттів ліричного героя. З цією метою використовуються всі морфологічні типи метафор – іменникові, прикметникові, дієслівні. Причому їх нагромадження у неширокому контексті і дає можливість митцю змалювати яскраві образи. Приміром: *Давид побачив Голіафа, / Примлів, злякався мимохіть... / Широкі груди, ніби шафа, / Заковані в червону мідь, / Рамена – дві тяжкі дровитні, / Патлата довбня голови, / Мов стовбури тисячолітні, / Гомілки; очі – мов хліви, / Зарослий зноєм погляд ката, / Замішле, кам'яне лице, / Колода ратища дзюбата / В руках гіганта, мов пірце* [2, с. 30–31]. Як засіб образотворення використовується розгорнута, розшифрована метафора, що являє собою вираз, у якому прозорими є обидва полюси – те, що порівнюється, і

те, з чим порівнюється. Наприклад: *А хвиля – дівчина мальована – пробігла – гей, життя пожди! / Твої сліди – то вже полова / на спині синьої води* [2, с. 25]; *Ваш океан – блакитна калабана, / Туди-сюди перелетів – і вже* [2, с. 26].

Стилістичної виразності у поезії Д. Павличка набуває метафора-прикладка. Метафоричне значення в контексті поезій має як непоширена (*На кукурудзяному полі, / Де ходить вітер-шелестун, згасає, як в старій віолі, / Мелодія засохлих струн* [2, с. 22]), так і поширена прикладка: *Тяжкі вітри, його думок погоничі, / Кричали, ніби падали в обрив* [2, с. 60].

Аналіз функціонального навантаження метафори в поетичних творах Д. Павличка дав можливість виявити й такий їх різновид, як метафора-речення. Найчастіше таку функцію виконує підрядне речення, яке дає розгорнуту характеристику описаним автором поняттям. Наприклад: *А я повинен вірити в свободу / Що світить ще в тобі, як порохно* [2, с. 28]; *Як добре на душі, коли немає боязні / За слово праведне, що визріло в тобі* [2, с. 91]; *Ми крик гасили на устах, / Що бив із серця вгору* [2, с. 88]; *Нас годували матері, / Умивані сльозами, / Тим страхом, що гниє внутрі, / І мовою чужою* [2, с. 89]; *Судить мене, але не рвуть / На клаптики душі моєї, / Не вам служив я, а ідеї, / Що вийшла з глибини століть* [2, с. 98].

У проаналізованих текстах збірки Д. Павличка «Покаянні псалми» часто виникає сполучення метафори й порівняння, що виражають подібні смислові відношення, а також займають однотипні позиції в реченні і виконують подібні функції: *В ярузі бавляться вітри, / Неначе дівчора в стодолі* [2, с. 21]; *Клекоче зір, як магми течія, / Стримує характер гострий, наче піка* [2, с. 25]; *Нас били канчуками, / А ти купавсь в добрі, як в синяві зоря!* [2, с. 29]; *Але мовчали небеса. / І вкрила дерево зелене / Сльоза, як срібляна яса* [2, с. 51]. Метафора в поезіях Д. Павличка може міститися в складі порівняння, створюючи складну смислову структуру, наприклад, у наступних рядках: *Побіліла липа од цвітіння, / Наче літа теплого душа. / Поглинає погляд синь осіння, / Як поблидле сяйво лемеша* [2, с. 20]. Як бачимо, поєднання двох тропів – метафори і порівняння – слугує засобом створення яскравих замальовок, образів, асоціацій, передає авторське осмислення і розуміння дійсності, надає думкам митця глибокої значущості.

Отже, дослідивши особливості функціонування метафори в ідіостилі Д. Павличка, можемо зробити висновок, що його поезія характеризується високим ступенем метафоричності художньої мови. Метафора у поета – поліфункціональна. Вона має креативно-пізнавальні можливості і функціонує як засіб мовного осмислення та презентації інформації про концепти позамовної дійсності, відображає власне світобачення, ставлення до навколишньої дійсності.

Література

1. Малюга Н. М. «О слово рідне, хто без тебе я?» (Про стиль доби та індивідуальний стиль Дмитра Павличка). *Філологічні студії. Лінгвістика і поетика тексту*. Вип. 7. URL: <file:///D85/390-1532-1-PB.pdf>. 2. Павличко Д. Покаянні псалми. Поезії. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2009. 880 с.